

Kurum	:Işık Üniversitesi
Başlık	:Şubat 2023'de Meydana Gelen Depremlerin Mimari Mirasa Etkileri
Konuşmacılar	:Dr. Umut ALMAÇ, Prof. Dr. Nuran ZEREN GÜLERSOY
Video Adresi	: https://youtu.be/V-b7R5pgGeE
Yayın Tarihi	:17.04.2023

Nuran Zeren Gülersoy: Umut Almaç, doktor öğretim görevlisi inşaat mühendisliği. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Ana Bilim Dalında lisans ve yüksek lisans dersleri veriyor. Çalışma alanları koruma, yenileme ve restorasyon daha çok konunun strüktürel boyutuyla ilgileniyor. Bugün bize deprem bölgesinde de pek çok kez bulunduğunu ve çeşitli hem İstanbul Teknik Üniversitesi adına hem çeşitli sivil toplum kuruluşları adına hem de vakıflar adına kendisi daha ayrıntılı daha doğru bilgi verebilir çalışmalar yaptığını biliyorum ben. Bugün bize “Şubat 2023'de Meydana Gelen Depremlerin Mimari Mirasa Etkileri” konusunda alandan örneklerle bir sunum yapacak. Çok teşekkür ederiz. Çok yoğun çalıştığını biliyorum. Ben sayamadım kaç kere, ama ne zaman arasam “deprem bölgesindeyim” dedi bana. Pek çok ziyareti oldu çok teşekkürler dinleyelim.

Umut Almaç: Ben teşekkür ediyorum hepinize. Işık Üniversitesine bir kere teşekkürlerimi sunuyorum. Hepinize buraya katıldığınız, buraya geldiğiniz için, bu sunumu dinlemek için buraya geldiğiniz için hepinize teşekkür ediyorum. Hepiniz hoş geldiniz tekrar. Sunumun başlığını “Şubat 2023'de Meydana Gelen Depremlerin Mimari Mirasa Etkileri” olarak ben seçmeye çalıştım. Bir kere sunuma başlamadan önce depremde hayatını kaybeden vatandaşlarımız için herhâlde birşeyler söylemek lazım yaralar için. Baş sağlığı ölenler için, yaralılar içinde acil şifalar dilemek gerekiyor. Çok geniş bir bölge depremden etkilendi ve geniş bir bölge etkilendi elbette bölgenin büyüklüğüyle beraber çok sayıda kültür varlığı da maalesef hasar gördü. Şimdi ben ekranda bir biçimde ekip üyesi olarak katıldığım deprem bölgesinde yürütülen tespit çalışmalarını özetlemeye çalıştım. Koyu renkle yazdığım ya da ifade edilen kurumlar, organizasyonlar veya dernekler esasen koruma alanındaki farklı paydaşları, farklı temsil yetkileri göstermesi, ifade etmesi bakımından bence önemli. Bunlara kısaca bakacak olursak; bir kere ICOMOS Türkiye var orada yani Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyinden bahsediyoruz. Bu bir organizasyon tarihi anıtlar ve sitlerin korunmaları için, onların değerlendirilmeleri için, teknik siyasetler geliştirmek için her türlü kültür varlıklarıyla ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek üzere 1965 yılında hemen Venedik Tüzüğü'nün sonrasında kurulan hükümetler üstü öyle diyelim bir örgüt ve dünyadaki takip edebildiğimiz kadarıyla en etkin, en sıklıkla karşılaştığımız bilinen organizasyonlardan bir tanesi. Türkiye'de de bir şeyi var elbette tüm dünyada olduğu üzere komitesi ve ICOMOS Türkiye Komitesiyle Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında bir iş birliği oldu hemen depremden yaklaşık bir hafta kadar sonra, 10 gün kadar sonra ve bu iş birliği sayesinde toplam 7 tane ICOMOS Türkiye üyemiz Vakıflar Bölge Müdürlükleri personeliyle birlikte alanda tespit çalışmaları yürüttüler. Vakıflardan herhâlde bahsetmeme gerek yok. Kültür Bakanlığı ile birlikte Türkiye'de koruma alanında sorumluluğu en ağır olan, en büyük olan kurumlarımızdan bir tanesi dolayısıyla içinde bulunduğum çalışmalardan bir tanesi o. Vakıflar Genel Müdürlüğü olduğu

içinde biz vakıf eserlerini inceledik o çalışmada ağırlıklı olarak da camilerden bahsediyorum. Bu yapılarla ilgili sizlerle görselleri elbette paylaşacağım bu sunumda. İkinci bir çalışma, özellikle Gaziantep Kalesi özelinde hasar tespiti ve işte geleceğe yönelik bir yol haritası hazırlanması konusunda Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Başkanlığının bir talebi oldu. Orada 2 günlük bir çalışmaya katıldım. Belediyelerimiz de tabii çok önemli koruma alanında faaliyet gösteren en önemli yerel kurumlardan biri pozisyonunda hele deprem bölgesinde önemleri daha da büyüdü. Dolayısıyla ICOMOS Türkiye dedik, Vakıflar Genel Müdürlüğü dedik, büyükşehirler belediyeler dedik. Bir sonraki çalışma Mimarlar Odası Ankara yani merkez şubesinin yürüttüğü bir çalışmaydı yine bir alan çalışması. Depremden hemen sonra aslında Mimarlar Odası ilk birinci etap çalışmayı yürütmüştü. Ben 2. etap çalışmalarına katıldım. Buraya çalışmaların tarihlerini de koymaya çalışmıştım. Mart sonu Nisan başı gibi ve Mimarlar Odası tarafından organize edildiğini söyledim. Depremden etkilenen 4 ili biz ziyaret etme olanağına kavuştuk Odanın organizasyonu ve bu ziyaretlerde sadece kültür varlıkları değil alanın geneliyle ilgili tespitler yapıldı. Örneğin; konteyner ve çadır alanları, moloz atım sahaları, yeni konut alanlarını da görme fırsatı yakaladım. Bunlarla beraber de tabii bir ekip de kültür varlıklarının durumlarını gözlemledi. Dolayısıyla çok farklı konularda bölgenin farklı illerini, ilçelerini kapsayan bir çalışmaydı Mimarlar Odasının çalışması. Mimarlar Odasını telafuz etmişken tabii odaların da aslında önemini vurgulamak istiyorum. Çalıştığım son çalışmada geçtiğimiz hafta Kültürel Mirası Koruma Derneği kısaltması KMKD'nin bir alan çalışması henüz resmi olarak bir proje yürütmüyor Kültürel Mirası Koruma Derneği ama bir ön tespit yapmak üzere derneğin gönüllü üyeleriyle beraber yaklaşık 4 gün boyunca ki bu ekibin içerisinde Fakültenizin Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Eva Hoca da vardı Eva Şarlak'la beraber Adana'nın özellikle kuzey kuzeydoğusunda deprem hattına daha yakın bölgesinden bahsediyorum. İlçeleri ve kırsal bölgeleri ziyaret edip kültür varlıklarını gözlemlemeye gayret ettik. Dolayısıyla son bahsettiğim oluşumda aslında bir dernek dolayısıyla uluslararası organizasyonlar, Vakıflar Genel Müdürlüğü, belediyeler çok önemli, odalar, meslek odaları çok önemli ve elbette en önemli paydaşlardan biri de dernekler. Dolayısıyla koruma alanında bütün bu paydaşların bir şekilde alanda olmaları gerekiyor. Bu imajları ben daha önceki sunumlarımda da kullandım, kullanıyorum. 6 Şubat günü meydana gelen aslında depremlerin ne kadar geniş bir alanı, bölgeyi etkilediğini göstermesi açısından son derece çarpıcı bence bu görseller. Elbette 2 tane büyük şok var, 2 büyük deprem var, ama bunlar dışında da sonrasında gelen artçı depremler de var bildiğiniz üzere. Örneğin; Hatay'da Samandağ'da aletsel moment büyüklüğü 6.4 büyüklüğünde bir artçı şok olmuştu. O depremde o depremin etkileri olduğu merkez üssüne yakın alanlarda yakın çevresindeki yapılarda bu artçı şoklardan çokça etkileniyorlar. Evet depremden etkilenen alanın büyüklüğüyle ilişkili olarak çok geniş bir bölgede etkili oldu deprem. Dolayısıyla da çok sayıda büyük miktarda kültür varlığı tarihi yapı da ve yapı grupları da bu depremden etkilendi ve işte yakın dönemleriyle çünkü çok farklı skaladan yapılardan bahsediyoruz yapım periyodu olarak. Farklı işlevlerde, farklı ölçeklerde elbette yani daha standart, küçük sivil mimarlık örnekleri de var. Büyük külliyeler de var dolayısıyla farklı ölçekli kültür varlıklarından bahsediyoruz. Farklı konumlardan, farklı lokasyonlardan bahsediyoruz, farklı yapım teknikleri ve malzemelerinden bahsediyoruz. Yani ahşap yapılarda var, kâgir yapılar da var, karma yapılar da var, betonarme yapılar da var elbette. Dolayısıyla da çok geniş yelpazeden örnekler sunuyor bölge ve tespit edilen hasarlarda da biz buna bağlı olarak çeşitlilik aslında görüyoruz. Bir çeşitlilik sergiliyor hasarlar. Ben, Mart ayı içerisinde Mimarlar Odası Büyükşehir Şubesinde bir sunum yapmıştım. Sonrasında da 2 hafta kadar önce Nisan ayında İstanbul Büyükşehir Belediyesinde yine depremler ve kültür varlıkları temasındaki bir panelinde yine sunumum oldu. Bugün bu sunumda önceki sunumlarda kullandığım imajları yeniden kullandım. Dolayısıyla daha önceki sunumlarımı takip eden bazı meslektaşlarım için bu sunum belki bir tekrar özelliğinde olabilir. Bununla önüne geçebilmek için ben sunumumu yapı ölçeğinde bir değerlendirme yaparak kurgulamaya çalıştım.

Yapı ölçeğinde değerlendirme derken aslında bu slaytta da onu özetlemeye çalıştım. Farklı tipteki yapıları aslında kastediyorum. Onlar üzerinden gidecek sunumum ve yazı minimum olacak ağırlık olarak hep görseller üzerinden birşeyler aktarmaya, birşeyler söylemeye sizlere gayret edeceğim ve sunumdaki görseller; kırsaldaki geleneksel yapılarla başlayacak, sonrasında kentlerde yani şehirlerdeki sivil mimarlık örneklerinden size fotoğraflar sunacağım, bilgiler sunmaya çalışacağım. Sonrasında anıtsal yapılar dolayısıyla bu Vakıflarla beraber yürüttüğümüz çalışmaya dayanan birtakım gözlemleri sunmaya çalışacağım. Oradan anıtsal yapılar ve ağırlıklı olarak camiler sonrasında da aslında sunumlar oluyor depremle ilgili farklı meslektaşlar, farklı kurumlar sunumlar yapıyor ama bu sunumlarda bu bahsettiğim 3 başlık genellikle ele alınıyor ama bir de daha az gördüğümüz örnekler var. Onlarda hangileri? Erken Cumhuriyet Dönemi yapıları mesela korunması gerekli kültür varlığı niteliğinde olanlar. 20. yüzyıl yapıları var çok nitelikli, tescilli yapılar, endüstri yapıları var yine ve erken betonarme örnekler var. Mesela Antakya'da da var bu yapıları da bir şekilde görünür kılmak önemli diye düşünüyorum ve son olarak da çok fazla görsel yok bu konuda ama yani altını çiziyoruz hep alan, büyük bir alan ve arkeolojik verileri de zengin bir alan ve dolayısıyla arkeolojik alanlardan da mutlaka bahsetmemiz gerekiyor. Çünkü arkeolojik alanlarda da deprem nedeniyle birtakım maalesef hasarlar meydana geldi. Şimdi kırsaldaki geleneksel yapılarla ilgili başlığa isterseniz geçelim. Özellikle kırsalda depremin etkileri tam olarak bilinmiyor en azından benim takip edebildiğim kadarıyla yani henüz sistematik bir tespit çalışması yok. Takip edebildiğim kadarıyla kent merkezleri bir ölçüde o da soru işareti ne kadar yapıldı ama kırsalla ilgili veri akışı yok! Verimiz yok elimizde! Umarım önümüzdeki haftalarda, önümüzdeki aylarda, dönemde hem üniversiteler hem de Kültür Bakanlığı bu konuda çalışmalarını biraz daha arttırır ve çalışmalarını teşvik eder diye umuyoruz hepimiz. Bu görsel Balaban Malatya ili Darende ilçesine bağlı bir mahalle eskiden köy ve biz İTÜ Restorasyon Ana Bilim Dalı olarak geçtiğimiz yıllarda bu alanda hatta bu yerleşimde bu köyde çalıştık. Belgeleme çalışmaları yürüttük yüksek lisans seviyesinde ve alana baktığımız zaman, Balaban'a baktığımız zaman kerpiç yapılarıyla öne çıkan bir yapısı var. Yani bununla ilişkili olarak da zaten yakın dönemde kentsel sit alanı olarak ilan edildiğini de hemen aktarayım sizlere ve şimdi Balaban'dan birtakım görseller. Evet kerpiç mimari mirastan biraz bahsettik. Dolayısıyla geleneksel yapı tekniklerini ve malzemelerini, ustalıklarını çok güzel bir şekilde etkileyici bir şekilde Balaban'da takip edebiliyoruz. Dolayısıyla bizler için çok kıymetli ve korunması gereken bütünüyle, bütüncül olarak korunması gereken bir yerleşimden, bir alandan bahsediyoruz. Yine alandan çektiğim fotoğraftan görüyorsunuz Balaban'dayız yine yani bu fotoğraflara baktığımız zaman aslında şunun altını çizmek lazım yüzyıllardır gelen, süregelen geliyor olan bir yapı pratiği var burada ve onu çok güzel bir şekilde sergiliyor Balaban köyü ama biraz sonra fotoğraflarda sizler de göreceksiniz; kerpiç mimari miras dediğimiz zaman önümüzdeki en büyük problemlerden biri, bakımsızlık ve terk. Dolayısıyla bu durum Balaban içinde geçerli. Bakımsızlık nedeniyle, terk nedeniyle yavaş yavaş kerpiç mimari mirasın ortadan kalktığını ve kaybedildiğini maalesef gözlemliyoruz, gözlüyoruz. Depremle ilgili olarak da Balaban'da deprem etkileri yıkıcı. Bu fotoğraflarda da algılayabiliyorsunuz. Hemen hemen tüm yapılarda hasar görmeyen yapılarda var kerpiç yapılar, ama büyük çoğunluğunda küçük ya da büyük deprem hasarları mevcut ve yine gözleme dayalı olarak şunu belki ifade edebilirim. Hasarlar özellikle uzun süredir, yıllardır bakımsız kalan yapılarda daha da etkili olmuş gibi duruyor. Evet yine Balaban sokaklarında geziniyoruz. Yani şunu belki belirtmek lazım kerpiç mimari mirasla ilgili özellikle yapısal alanada deneysel çalışmalar inşaat fakültelerinde veya mimarlık fakültelerinde deneysel, yapısal deneysel çalışmalar artsa da, koruma teknik ve yöntemleri konusunda eksiklikler var ve kerpiç yapılarla ilgili çalışmaların zenginleşmesi mutlaka özellikle koruma yaklaşımı, koruma teknikleri müdahale ettikleri müdahale yöntemleriyle ilgili biraz çalışılması gerekiyor gibi duruyor. Türkiye'de maalesef bu konuda eksiklikler var. Evet yine bir başka örnek yani Balaban'da depremden etkilenen yapılara bir örnek bu yapı ve bu örnekte

kerpiç duvarların düzlem dışı dışarıya doğru dönerek devrildiğini bir çok yapıda gözlemleyebildik. Dolayısıyla düzlem dışı davranışa bağlı hasarlar sıklıkla karşımıza çıkıyor Balaban'da ve bu yapı özelinde de biraz önce ifade ettiğim gibi 1. kat duvarı dışarıya doğru dönmüş ve devrilmiş. Bu mekanizmayı çok açık şekilde takip edebiliyoruz. Yine benzer bir hasar mekanizması burada da var. Elbette bu örnekleri zenginleştirmek, çoğaltmak mümkün. Yani Balaban ve yakın çevresindeki diğer köylerde biz yakın çevresindeki diğer köyleri de birkaç gün daha görme fırsatımız oldu. Bu alanlarda hasarlar var. Kerpiç mimari miras depremden etkilenmiş. Bu alana gittiğim zaman benim aklıma bir başka deprem hemen aklıma gelmişti. Onunla ilgili de hemen bilgiler aslında sunayım. Kerpiç veya geleneksel mimari mirasla ilişkili olduğu için 20 Mart 2019 tarihinde Denizli Acıpayam'da bir deprem yine meydana gelmişti ve aletsel moment büyüklüğü 5.5'ti. Aslında çok çok büyük bir deprem değildi ve depremin merkez üssüne yakın yerleşimlerde bunlar geleneksel yapılarda meydana gelen hasarları tespit edebilmek için, onları gözlemleyebilmek için biz Türkiye grubu olarak ben, Murat Alaboz meslektaşım inşaat mühendisi ve bir başka meslektaşım Rabia Şengül'le birlikte bu Acıpayam ilçesindeki 7 yerleşimi, 7 köyü biz ziyaret etmiştik. Orada gördüğümüz hasarlar son depremdeki hasar tiplerine çok benzer hasarların meydana geldiğini aslında aktarabilirim. Evet bir fotoğraf Acıpayam'dan yani 2019'da meydana gelen depremden görüntüler görüyorsunuz. Ağırlıklı olarak işte 2 katlı kerpiç yapılar var. Bodrum katları kısmen zemin kotunun altında ve zemin veya yarı bodrumda çok fazla açıklık görmüyorsunuz, pencere görmüyorsunuz. Zemin katında da sokağa bakan yani yukarı biraz daha yukarı kotu pencereler var dikdörtgen düz atkılı pencereler, açıklıklar yapıların ahşap kırma olduklarını görebiliyorsunuz ve çatılar genellikle Marsilya kremidiyle örtülmüş. Başka örnek yine Acıpayam Denizli'den ve yapı tekniklerine baktığımız zaman zemin kotunun hemen üzerinde bir aslında bazı yapılarda gözüktüyor moloz-taş örgü bir su basman seviyesi var. Onun hemen üzerinden bir ahşap hatıl sağdaki fotoğrafta da görebiliyorsunuz onu. Ondan sonra da kerpiç bloklarla örülmüş duvar bölümleri var. Ve duvar içerisine yine ahşap hatılları gözlemlemek mümkün bu fotoğrafta olduğu gibi yani hatıl kullanımı burada dikkat çekici hem döşeme hem çatı kotunda hatıllar kullanılmış. Açıklıkların üzerinde yine özellikle ahşap lentolar var yine siz de görebiliyorsunuz. Bazı yapılarda bu katta açıklıkların hemen üzerinde yine bu yapıda görmüyoruz, ama birçok yapıda açıklık üzerinden de geçen sürekliliği olan hatıllar olabiliyor. Dikdörtgen kesitli olabiliyor içindekiler dairesel daha ham kütüklerden de oluşturulmuş hatıllar vardı. Bileşim detaylarında bu ahşap elemanları farklılık gösterebiliyor. Evet Acıpayam yine Denizli'de tipik bir örnek kerpiç yapılara yine hasar görmüş deprem nedeniyle yapının cephesi işte yatay deprem yükleri nedeniyle dışarıya doğru devrilmiş. Düzlem dışı bir hasarı görebiliyorsunuz. Yine benzer bir örnek biraz daha büyük ölçekli bir yapı. Burada da hem duvar hem döşeme sistemleri ve bunların birbirleriyle ilişkisini takip edebiliyoruz mesela fotoğraftan. Cephenin bir önceki örnekte olduğu gibi dışarıya doğru deprem yükleri nedeniyle, yatay deprem yükleri nedeniyle döndüğünü ve devrildiğini yine tespit edebiliyoruz. Peki, 2019 Acıpayam Depremi'nde hasar gören bu kerpiç yapılara, geleneksel kerpiç yapılara ne oldu sizce? Maalesef büyük bir kısmı yok oldu, kaybedildi veya yıkıldı! Aynı şey şimdi yaşanan son depremdeki bölgede de yaşanır mı? Evet çok olası çok büyük bir risk onunla ilgili de, bu konuyla ilgili de ben böyle birtakım soruları ekrana yansıtmayı uygun gördüm. Yani geleneksel kerpiç mimari miras, kerpiç olmasına da gerek yok. Kırsaldaki geleneksel yapılar çok farklı yapı teknikleri var. Bu yapılar nasıl korunacak? Çok önemli çünkü şimdiye kadar pek de başarılı şekilde koruyamadığımızı görüyoruz. Acıpayam, buna bir örnekti. O yüzden sizlere Acıpayam'ı göstermek istedim. Çünkü orada hasar gören yapıların tümü neredeyse kaybedildi kerpiç mimari miras. Tescilsiz yapılar da var. Hadi tescilliler bir şekilde daha farklı bir şekilde ele alınıyor. Peki, tescilsiz olan kültür varlıkları? Çünkü özellikle kırsalda kültür varlığı niteliğindeki çoğu varlığın tescilsiz olduğunu biliyoruz. Hangi metotlarla veya müdahalelerle koruma sağlanabilir? Özellikle kerpiç yapılarla ilgili biraz önce ifade ettiğim yani tamam yüzyıllardır süre gelen bir gelenek ama bununla

ilgili koruma teknikleri, yöntemleri, yaklaşımları tam olarak maalesef hâkim değiliz. Çok yeterli bilgimiz yok bu konuda. Mühendislik yaklaşımı ayrı bir konu. Nasıl bir mühendislik yaklaşımı sergilenmeli? Eğer inşaat mühendislerine bırakırsak direksiyonu, o zaman zaten kerpiç yapıları unutmamız gerekiyor. Hepsi yıkılabilir dolayısıyla böyle bir terazi, terazinin 2 tarafında bir şekilde bir dengeleme yapmak gerekiyor mimarlar, mühendisler, koruma uzmanı mimarlar dolayısıyla oradaki yaklaşım çok önemli. Yasa, çerçeve yine soru işareti. Süreç nasıl gidecek? Bu kadar kırsalda hasar gören yapıların onarılması için kaynak nereden sağlanacak? Ne kadar sürede sağlanacak? Bütün bunlar şimdilik soru işareti. Şimdi kent, kentlere gidelim beraber kırsalı bir kenara koyduk. Kentlerdeyiz ve Kahramanmaraş'tayız, şimdi sivil mimarlık örneklerine bakıyoruz. Kentlerdeki sivil mimarlık örnekleri de elbette depremden etkilenmiş. Mesela bu yapı Hatuniye Camii Sokak hemen yanında bir cami var. Bir sonraki fotoğrafta onu da görebileceksiniz. Camiye bitişik bir konut çok görkemli, güzel bir yapı, etkileyici bir yapı ölçek olarak da standart bir sivil mimarlık örneğinden çok daha büyük gösterişli bir yapı özellikle fotoğrafa baktığımız zaman kâgir duvarlardaki kayıplar dikkatimizi çekiyor. Bu Googleden aldığım görüntü deprem öncesi Hatuniye Camii'nin minaresini de görebiliyorsunuz. Artık maalesef yerinde değil! Bu minare tamamen yıkılmış ve caminin üzerine doğru maalesef yıkılmış. Bir başka örnek, aynı sokak üzerinde Hatuniye Camii Sokak'ta bir sivil mimarlık örneği yani durum aşağı yukarı bu fotoğrafta görüldüğü şekilde sokakların hâli maalesef bu hâlde! Bu sokağında ben Google sokak versiyonunu aldım deprem öncesinde bu hâldeymiş, deprem sonrasında da bu hâlde gelmiş. Mesela bu yapı ne olacak? Bu yapı yıkılacak öyle anlaşılıyor. Ve benim takip edebildiğim kadarıyla biz alanda tespitlerimizi yaparken zaten Kahramanmaraş'ta yapı enkazları hızlı bir biçimde kaldırılıyordu. Dolayısıyla tescilli kültür varlıkları da maalesef araya kaynıyor. Bir şekilde onlar da kaybediliyor gibi duruyor. Bu fotoğraftaki görüntünün de ben şeyini almıştım Google sokak fotoğrafı yani böyleymiş. 2020'de son hâli böyle arkadaki yapı aslında yakın zamanda onarım geçirmiş gibi duruyor. Zaten hem çatısından hem de duvarlarından yani kepeğin hemen arkasındaki yapıdan bahsediyorum yakın dönemde onarım geçirmiş gibi duruyor. Zaten Google sokak fotoğrafında da onu takip edebiliyoruz gibi duruyor. Evet başka örnekler de var. İyi örnekler bizim için, bizi mutlu eden örnekler de var. Kahramanmaraş'ta deprem performansı oldukça iyi olan sivil mimarlık örnekleri. İşte burada görebiliyorsunuz özellikle biraz daha bakım görmüş tarihi konutların daha şanslı oldukları ifade edilebilir. Bakım, uzun yıllardır bakım görmeyen, onarılmayan yapılar da tabii deprem hasarları da daha gözlenebilir hâlde maalesef daha ağır bir şekilde yaşanmış. Evet özellikle yine Kahramanmaraş'tayız. Fotoğrafın altına da ben güvenlik sorunu nedeniyle onu da şöyle açıklayayım; özellikle geleneksel sivil mimarlık örneklerinin yoğun olduğu alanlarda olasılıkla deprem öncesinde zaten bir çoğu terk edilmiş bu bölgenin dolayısıyla yapılar sahipsiz kalmış gibi duruyor. Yani alanda da yeterli konfor ve güvenlik olmadığı için, güvenlik görevlisi olmadığı için tarihi yapıların paraya dönüştürebilir parçaları hangileri mesela bu fotoğrafta çatıyı görüyorsunuz. Sac ondülün bir levhayla kaplanmış. Onlar mesela sökülüyor. Ben, bu yapıları görmeye gittiğimde aynı fotoğrafta olduğu gibi insanlar pikaplarıyla, kamyonetleriyle gelmişler ve para edebilen ne varsa özellikle de metal parçalar bir şekilde izinsiz bir şekilde sökülüyor ve kamyonetlere, pikaplara doldurularak götürülüyor. Dolayısıyla yapılar bu yapının çatısını kaybettiğini eğer şu anda gitsek bu yapının çatısı yok! Kaplaması olmayacak dolayısıyla da atmosferik etki dış etkenlerden çok daha çabuk bir şekilde etkilenecek. Bozulma süreci çok hızlanacak. Yani kaçınılmaz gibi duruyor. Dolayısıyla güvenlik sorunundan kastım aslında bu. Bunu bir şekilde, bu durumu bir şekilde engellemek önemli diye düşünüyorum. Bu fotoğraflar da Antakya Kurtuluş Caddesi'nden, Antakya'dan çok fazla fotoğraf koymadım 3-4 tane zaten sosyal medyada çok paylaşımlar oluyor, çok fazla bina görüyoruz ama şunu söyleyebiliriz yıkılan çok sayıda yapı var tabii Antakya'da. Burası Kurtuluş Caddesi yani yıkılan yapılar var. Zemin katlar bir ölçüde kalabilmiş. Ben kişisel olarak bu Kurtuluş Caddesi'nin en azından bu cadde üzerinde bir şekilde gelecekte bu caddenin

toparlanabileceğini, bir şekilde onarılabileceğini düşünüyorum. Pozitif yani düşüncem Kurtuluş Caddesi'yle. Yine Kurtuluş Caddesi'ndeyiz bir yandan da tabii Kahramanmaraş'ta olduğu gibi hızlı bir şekilde enkazın kaldırılması çalışmasından bir enstantane görüyorsunuz. Biraz sonra bir başka yapı göreceğiz Adıyaman Ulu Camii. Orada olduğu gibi burada da nitelikli ve niteliksiz yapıların tescilli veya yakın dönem daha niteliksiz olarak düşünebileceğimiz yapıların, molozların birbirlerinin içine geçtiğini görebiliyorsunuz aslında bu fotoğrafta da birbirinin içine geçmiş yapılar. Dolayısıyla bu parçaları birbirinden ayıklamak çok zor, çok zahmetli ve çok uzun zaman gerektiren bir iş gibi görünüyor eğer yapılmak istenirse. Evet ara sokaklarda bu şekilde hâlen ara sokaklar enkaz ile dolu. Bu ara sokağa girilemiyor ve bu sokaklarda yürümek zaten çok riskli. Çünkü yapılardan sarkan devrilmeye çok müsait devrilmeye ramak kalan çok sayıda cephe var, yapı elemanı mevcut dolayısıyla girilmesi çok riskli bu ara sokaklara. Yine aynı şekilde kentlerdeki sivil mimarlık örnekleriyle ilgili soru işaretleri. Mesela tespit demişim, şunu kastediyorum tespit, Vakıflarla beraber bir çalışma yürüttüğümüzden bahsetmiştik. Mesela Vakıflar Genel Müdürlüğü deprem bölgesinde kaç tane yapısının hasarlı, kaç tane yapısının orta hasarlı, kaç tane yapısının çöktüğünü veya hasarsız olduğunu çok net bir şekilde biliyor. Personeliyle beraber bütün yapıları taradılar ve bütün notlar alındı, veri tabanına atıldı ama bahsettiğim yapı grubu anıtsal yapılar. Yani camiler, medreseler, kiliseler vesaire ama sivil mimarlık örnekleri için Antakya için bile henüz benim bildiğim kadarıyla sistematik bir tespit çalışması yok varsa da bizim bilgimiz yok. Tespit bir konu önemli bir konu, belgeleme diğer önemli bir konu. Enkaz kaldırılmadan önce yapıların parçaları dağılmadan önce daha fazla dağılmadan önce mevcut hâliyle mutlaka belgeleme yapılması gerekiyor. Bunun için kullanılacak farklı teknikler var günümüz teknolojisi de buna el veriyor zaten onu mutlaka yapmak lazım. Yine görebildiğim kadarıyla en azından ben Antakya'da dolaşırken örneğin, herhangi bir belgeleme çalışmasına şahit olmadım. Enkazın kaldırılması, ayıklanması, tasniflenmesi demişim. Sosyal medyada bu konu son günlerde, haftalarda çok tartışılıyor. Çok da zor bir konu biraz önce de ifade ettim. Nitelikli niteliksiz yapıların molozları birbirinin içine geçmiş dolayısıyla bunu ayıklamak çok çok zor. Yani yapmak gerekiyor elbette eğer öyle bir irade olursa irade konulursa elbette yapılır. Yapılmaması için bir sebep yok ama zaman, insan kaynağı konularını barındırıyor bu iş. Güvenlik ve acil müdahale demişim, onunla ilgili birazdan fotoğraflar göstereceğim size. Yani yapılar artçı depremlerde daha fazla hasar görmesinler diye aslında yapabileceğimiz birtakım müdahaleler var, acil müdahaleler. Göstereceğim biraz sonra göstereceğim fotoğraflar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı uygulamalardan ama sivil mimarlık örnekleriyle ilgili çok az yani ben pek alanda rastlamadım böyle destek sistemlerine. Dolayısıyla acil müdahale, acil destek sistemleri çok çok önemli şu aşamada çünkü artçılar hâlen devam ediyor. Koruma yaklaşımı demişim, yani aslında en önemli konu. Yine aşağıda orta, uzun ve kısa vade demişim ama biraz önce bahsettiğim konular biraz kısa vade tarafına gidiyor tespit, belgeleme, enkaz kaldırma, güvenlik ve acil müdahale. Eğer orta ve uzun vadeye geçecek olursak, koruma yaklaşımının belirlenmesi yani bir yol haritasından bahsediyoruz. Yani bu çok önemli bu yaklaşım elbette yani kentten kente Antakya'yla Kahramanmaraş bir değil elbette hem dokusu birbirinden çok farklı hem de hasarları çok farklı. Dolayısıyla yaklaşım, koruma yaklaşımı kentten kente, ilçeden ilçeye daha küçük ölçeğe inerek mahalleden mahalleye, sokaktan sokağa, yapıdan yapıya değişkenlik gösterecek. Yapı ölçeğinden kent ölçeğine çok sayıda tabii parametre devreye girecek, devreye giriyor ama izlenmesi gereken bir yol haritası, bilimsel bir süreç, bir ilkeler bütünü'nün mutlaka olması gerekiyor. Yine sorun tescilsiz yapılar. Antakya'da da bu yani en çok konuşulan şehir olduğu için söylüyorum, ama insan şunu düşünüyor sanki Antakya'nın işte tarihi dokusunun olduğu yerde bütün yapılar tescilli gibi düşünüyoruz ama değil! Koruma Amaçlı İmar Planı'nda tescilsiz gözükse ama alana gidip baktığımızda korunması gerekli kültür varlıkları olduğunu biliyoruz biz. Dolayısıyla tescilsiz yapılar ne oluyor? Onların enkazı hemen kaldırılıyor mu, kaldırılmıyor mu, yok oluyorlar mı? Bu da

önemli bir konu. Kaynak demişim yine yani bu kadar büyük yıkımı nasıl planlamak lazım? Ne kadar bir zamana yaymak lazım? Bunlar gerçekten çok önemli bir planlama gerektiriyor gibi, koordinasyon gerektiriyor gibi duruyor. Şimdi birazda anıtsal yapılardan bahsetmek istiyorum. Anıtsal yapılara bakalım beraber, bu daha önceki sunumlarda da gösterdiğim bir yapı: Adıyaman Ulu Camii ve gördüğünüz biçimini, formunu 19. yüzyılın 2. yarısında aldığını biliyoruz ve bu fotoğrafa baktığımızda ben sizin dikkatinizi yapının hemen sol tarafındaki Kible tarafındaki betonarme yapıya çekmek istiyorum. Zemin, artı 4 katlı bir betonarme yapı var. Bu depremden önce yine Google sokak kullanılarak aldığım bir fotoğraf ve bu da mevcut durum daha doğrusu depremin hemen sonrasındaki durum. Bu fotoğraf meslektaşım Emre Kishalı tarafından ICOMOS üyesi kendisi tarafından çekilmişti. Şubat 2023 Depremi'nden sadece 10 gün sonra çekilmiş bir fotoğraf. Yapının sadece batı cephesi ve kısmende kuzey cephesinin ayakta kaldığını görüyoruz. Cami neredeyse bütünüyle maalesef yıkılmış ve biraz önce dikkatinizi de çektiğim zemin, artı 4 katlı yapı betonarme yapı tamamen göçmüş ve 2 yapının enkazı bu fotoğrafta algılanıyor yerine gidip baktığımızda daha net görebiliyorsunuz. Bu 2 yapının betonarme yapıyla Adıyaman Ulu Camii'nin parçaları birbirinin içine girmiş tamamen dolayısıyla yine bu ayıklama, tasnif etme meselesi burada önem kazanıyor ki bu çok önemli bir konu. Bu da benim çektiğim fotoğraf Nisan ayında. Dolayısıyla bu 2 fotoğrafı Emre ile benim çektiğim fotoğrafları karşılaştırdığımızda aralarında yaklaşık 1.5 aylık bir süre var. Bir buçuk ayda çok fazla bir şey değişmemiş öyle anlaşılıyor. Yani bu fotoğraflara baktığımız zamanda yine 2 tane konu var; enkazın kaldırılması meselesi ve işte bir güvenlik koridoru mesela acil müdahaleler ve güvenlik koridorunun çekilmesi meselesi burada dikkatimizi çekiyor. Kale tarafından çektim bu fotoğrafı doğu cephesine bakıyoruz yapının. Biraz önce bahsettiğim yani yapılardan veya yapı gruplarından deprem sonrasında geriye kalan bölümlerin dondurulması, stabilizasyonu, mevcut hâllerinin korunması meselesi önemli bir mesele. Artçı depremlerdeki yaşanan artçı depremlerde bazı yapıların daha fazla zarar gördüğünü, bazı yapıların göçtüğünü de biliyoruz. Dolayısıyla bu yapıların daha fazla hasar görmemesi için acil ve geçici çözümlere çok ivedi şekilde sahada imalatlarını yaparak ihtiyacımız var. Ve geçtiğimiz haftalarda Mimarlar Odasında gerçekleştirdiğimiz sunumda da bundan bahsetmiştim. Hatta biraz sonra da o konuda İtalyan meslektaşların hazırladığı kılavuzda size göstermeye çalışacağım. Doğu cephesine yakından baktığımızda Şanlıurfa Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün yürüttüğü bir çalışma. Bu fotoğrafı gösterip aslında onları bir yandan da kutlamak da gerekiyor. Kısa süre içerisinde tartışılır iyi-kötü, efektif-efektif değil ama bir şekilde mevcut parçaları desteklemeye gayret etmiş gibi duruyor meslektaşlarımız. Yani bu yapı üzerinde mesela bir güvenlik çemberi var gibi ama eksiklikleri var herkes girebiliyor gibi duruyor. Bu acil önlemlerden bahsettik. İtalyan İçişleri Bakanlığı Ulusal İtfaiye Dairesinin hazırladığı 400 sayfalık operasyonel metine bakıyorsunuz. Bu metin içerisinde yapıları desteklenmesi için çok farklı çözümler var. Uygulamalar ve imalatlar bulunuyor ve işte destek sistemlerinin geometrik özellikleri, kesit boyutları, bileşim detayları bu imalatları yapmanız için kullanmanız gereken donanım, araç gereç vesaire bütün bunlar tanımlanmış. Doğrudan doğruya buradaki şablonları kullanarak aslında destek sistemlerini yapmak mümkün. Aslında 2016-2017 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü ve İstanbul Valiliğinin ortak çalışmasıyla üretilen bu metin Tarihi Yapılar İçin Deprem Risklerinin Yönetimi Kılavuzu 8. Bölümü afetlerle ilgiliydi bu kılavuzun ve Vakıflar Genel Müdürlüğünde görev yapan Fikret Bey, Fikret Kuran bu destek sistemleriyle ilgili bir küçük katkıları da oldu. Fikret Bey, basit destek sistemleriyle ilgili o 8. bölümde, bu kılavuzun 8. bölümünde bilgiler sundu. Aslında onlar bile bir ölçüde uygulansa büyük herhâlde fayda sağlayacaktır diye düşünüyorum yapılara. Anıtsal yapılardan yine devam ediyoruz. Savunma yapıları da var elbette büyük ölçekte yapılardan bahsediyoruz. Burası Diyarbakır Surları, Şubat ayında 18 Şubat olması lazım bu Diyarbakır Surları'nı ziyaret etme şansı yakalamıştım. O burçlara ve burçlar arasındaki duvarlara baktığımız zaman özellikle dış cidarın, kaplamanın çekirdek bölümünden ayrıldığı ve düştüğü görülüyordu. ↘

Bu fotoğraflarda görebiliyorsunuz. Yani duvarlar tabii çok kalın, masif duvarlar aslında taşıyıcı sistemin bütünü en azından ele aldığımızda belki çok etkilemez, toptan göçme olmaz ama eğer bakım yapılmazsa, kısa süre içerisinde onarım yapılmazsa o zaman buradaki hasarların tabii büyümesi kaçınılmaz. Kesit kayıpları daha büyük olduğu zaman, o zaman taşıyıcı sistemi de etkileyecektir. Yine bir başka savunma yapısı Gaziantep, bu fotoğrafları da Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin yürüttüğü çalışmalar esnasında çektim ve kaleye baktığımız zaman şu anda güney cephesine bakıyoruz, güney duvarlarına bakıyoruz kalenin, hem duvarlarında hem de burçlarında yine aynı biraz önce gördüğümüz gibi Diyarbakır Surları'nda olduğu gibi kaplama kısmı düşmüş, hatta burada kaplamanın ardındaki çekirdek bölümü de kayıplar yaşanmış. Bütün bu parçalar işte kalenin yamacından aşağı doğru yuvarlanıp aşağıdaki hendek kısmına kümelenmiş gibi duruyor. Bu yine Gaziantep Kalesi'nden bir görüntü. Burada da şunu anlatmaya çalışıyorum. Geçmişteki restorasyon uygulamaları ne kadar düzgün yapıldı? meselesi yani öyle anlaşılıyor ki geçmişte yapılan uygulamaların bir bölümü özgün duvar örgüsüne işte hasar biçimine ve yayılımına yeterince bakılmadan yapının geleneksel yapım teknikleri tam olarak anlaşılmadan, yapı tam olarak anlaşılmadan, kavranmadan yapılmış gibi duruyor. Bu nedenle de bazı onarımlar çok etkin olamamış gibi duruyor. Burada görüldüğü gibi yani şunu demek istiyorum. Mesela duvarların tamirinde, onarımında kullanılan bloklar atölyeden geldikleri şekliyle pürüzsüz, herhangi bir taş işçiliği yapılmadan, bir taş ustası onlar üzerinde çalışmadan doğrudan doğruya böyle temiz yüzeyli taşları onarımda sanki geçmişte kullanmışız ve hâlen maalesef kullanıyor gibi duruyoruz. Çünkü bu fotoğraf yine deprem sonrasında güncel bir fotoğraf, güncel bir örnek. Anıtsal yapılarla ilgili olarak Payas Külliyesi, Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi 16. yüzyıl yapısı Mimar Sinan'ın eseri. Burada da biz şu an Kervansaray'dayız, avlusundan çekilmiş bir fotoğraf. Avlunun revaklarında çapraz tonozlarla örtülmüş bir revak sistemi ayakları var ve üstü çapraz tonoz ve siz de görebiliyorsunuz çapraz tonozlar boydan boya yırtılmış gibi gözüküyor. Yine bu hasar gören noktalara yakından baktığımız zaman geçmişte yapılan onarımları görebiliyorsunuz. Mesela burada paslanmaz çelik donatılarla bunları kelep gibi kullanarak birtakım uygulamaların gerçekleştirildiğini anlayabiliyoruz. Özellikle hasarlı moloz taş örgü duvarlarda veya tonozlarda duvar sürekliliğinin sağlanması adına yapılıyor bu uygulamalar ama pek de işe yaramıyor. Dolayısıyla bu tip tekil işe yaramadığı bilinen uygulamalardan da bir an önce vazgeçmemiz gerekiyor gibi duruyor. En azından bu hasarlar onu anlatıyor. Yine benzer fotoğraflar, eksik olan şeyler var uygulamalarda. Gergi sistemleri mesela çok önemli özellikle örtü sistemlerinde, tonozlu örtü sistemlerinde tonozun, kemerin veya kubbenin doğal etkileri oluyor. Yatay etkileri ve o yatay etkilerin mutlaka bir şekilde karşılanması gerekiyor ve gergilerin kullanımı işte tam da bu açıdan kritik. Mesela önceki revaklarda gergi eğer olsaydı, belki tonozlardaki yırtıklar veya çatlaklar bu kadar büyük olmayacaktı. Yine olurdu ama bu kadar büyük olmazdı. Sokullu Mehmet Paşa Külliyesi'nde. Caminin minaresine bakıyorsunuz ve şerefenin aşağıya doğru devrildiğini görebiliyorsunuz. Şeye baktığımız zaman, minarenin devrilen kısımlarına baktığımız zaman külâh kısmı burada külâhı görebiliyoruz betonarme dolayısıyla geçmişte yapılan onarımlarda da minarenin külâhını betonarmeden yapmış meslektaşlarımız ve muhtemelen petekle çok iyi ilişkilendirilmemiş ve depremde hemen zaten bu kısım düşmüş. Yine benzer örnekler; Gaziantep 18. yüzyıl yapısı Karatarla Camii. Burada da minare kaidesinin yıkıldığını ve son cemaat yerinde bu yıkımdan etkilendiğini görebiliyorsunuz. Yani minare çukur yapıda bizim gördüğümüz yıkılan minareler. Avlu tarafında da yıkılanlar vardı, ama birçoğu son cemaat yerine doğru yıkılmış ve son cemaat yeri de bu nedenle hasar görmüş veya da harem bölümüne yan tarafa yıkılan örnekler de vardı. Dolayısıyla kubbelerde ana mekânı örten merkezdeki kubbelerde, temellerde minarenin yıkılması nedeniyle hasarlar çok gördük. Ve yine bu fotoğrafa baktığımız zaman Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yapıyı bir güvenlik şeridine aldığını hatta bu yapı özelinde minarenin taşlarını da tasnif ettiklerini ben görmüştüm. Aynı cami Karatarla Camii örtü sisteminde yırtıklar var, çatlaklar

var. Biraz önce gergi sistemlerinin öneminden birazcık bahsettik, konuştuk. Bu yapıda da gergi sistemi var gibi duruyor ama aslında yok. Çünkü bu gergi sistemi kullanılırken yeterince planlama yapılmamış, yeterince düşünülmemiş nereden geçirileceği plan düzleminde. Kesitlerde de kotuna iyi karar verilmemiş. Yan düzlemindeki pozisyonlarına iyi karar verilmemiş. Dolayısıyla sürekliliği olan bir gergi sistemi yok maalesef yapının ve bu nedenle de örtü sisteminde tonozlarda, kemerlerde hasarlar daha büyük olmuş maalesef! Adıyaman'dayız, burası da ilginç Tuz Hanı ama yakın zamanda onarılmış. Bir sene belki geçmemiştir. Belki tabelada görebiliyorsunuz 2021 yazıyor ama o muhtemelen sarkmıştır 2022-2023. Yani yeni restorasyondan çıkmış bir yapı ve otel olarak konaklama işleviyle yeniden işlevlendirilmiş, ama depremde moloz taş örgü duvarlarında önemli hasarlar var. Siz de görebiliyorsunuz özellikle sağdaki fotoğraf. Burada da bunun altını çizmeye çalışıyorum. Duvar kalitesi yani duvar mekanik özellikleri çok önemli bir konu çünkü yapının deprem davranışını etkileyen en kritik konulardan bir tanesi. Eğer ocaktan çıktığı şekilde taş ustaları işlemeden geleneksel işte bir çift cidarlı duvar örgüsü tam kavranmadan, bilinmeden bunlar yapıldığında tamamlamalar, bütünlemeler yapıldığında işte buna benzer maalesef hasarlar çıkabiliyor. Bununla ilgili zaten birkaç fotoğraf gördük. Başka fotoğraflar da var elbette duvar örgüsünde işte modüllerin ya da taşların dizilimi, kesiti tüm kesiti geçen enine doğrultuda duvar cidarlarını birbirine bağlayan taşların kullanımı, onların kullanım sıklığı, bağlayıcı harcın dayanımı, kalitesi gibi parametreler duvarların mekanik özelliklerini doğrudan doğruya etkiliyor. Ve mesela sağdaki fotoğrafa baktığımız zaman, çok uzun bir duvar var aslında orada hiç mesnetlenmemiş upuzun dolayısıyla mesnetlenmemiş duvar uzunlukları da kritik önemli bir konu. Bu konulardaki eksikliklerin hemen hemen bütünü sağdaki fotoğrafta zaten görebiliyor. Aynı yapı, evet çift cidarlı moloz taş örgü var. Ne kadar hasarlı olduğunu daha yeni onarılmış görebiliyorsunuz. Bir başka yapı yine Adıyaman'dan Çarşı Camii. Bu yapıda hâlihazırda restorasyon uygulamaları yürütülen bir yapı. Yapının güney cephesine bakıyorsunuz ve hasarlı olan bölümlerin yeni tamamlama yapılan kısımlar olduğunu gördük, tespit ettik. Yani biraz önce altını çizdiğimiz konu, kaplama taşlarının cidarların taş ustaları tarafından işlenmeden, doğrudan doğruya atölyeden gelen taşların kullanımı sorunlu, çok sorunlu çünkü bu sefer çekirdek kısmıyla cidar arasındaki ilişki tam olarak sağlanamıyor ve bu resimde duvar üst kotlarına baktığımızda zaten o kaplamaların döküldüğünü görüyoruz. Ama aynı zamanda harcın niteliği konusunda da çok ayrılmış bir harç soru işaretleri doğuruyor açıkçası. Evet onarımlarda kullanılan taşları da şimdi harçla ilgili yani hemen ufalanabilen bir harç vardı bu yapının üzerinde dolayısıyla bağlayıcı harcın dayanımı niteliği çok önemli. Bir başka yapı yine Adıyaman'dan yine meslektaşım Emre Kishali çekmişti fotoğrafı 16-17 Şubat olması lazım, sadece bir hafta 10 gün kadar sonra depremden, St. Paul Kilisesi veya St. Mor Petrus, St. Mor Paulus olarak da geçiyor adı yapının ve yapının giriş revağına bakıyorsunuz bir bölümüne ve kesme taş duvardaki derin yırtıklar dikkatimizi çekiyor. Bu da benim 1 ay sonra, Nisan'ın başında çektiğim fotoğraf. Burada da yine Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yapıyı desteklemek için artçı şoklarda daha fazla hasarlar büyümesin diyerek koyduğu ahşap destek sistemi görebiliyorsunuz. Aynı yapı kuzeydoğu köşesi yani bu fotoğrafı da şunun için koydum. Biraz önce altını çizdik. Duvarın kalitesi, mekanik özellikleri çok önemli diye tam da bu fotoğraf bu konuyla ilişkili yani fotoğrafa baktığımız zaman çift cidarlı bir duvar var, çekirdek kısmı var. Çekirdek bölümünün son derece niteliksiz olduğunu, cidarlarını birbirine bağlayan enine doğrultuda herhangi bir taşın olmadığını görüyorsunuz. Dolayısıyla bu yine duvarların mekanik özellikleri önemli bir konu. Yani bu çokça karşımıza çıktı bu konu. Adıyaman'da Kap Camii yine dış cidarı olduğu gibi dökülmüş, yıkılmış bir camiye bakıyorsunuz. Anıtsal yapılara nokta koyuyorum. Şimdi diğer binalardan örnekler göstereceğim sizlere. Mesela bu bir ilkokul; Adıyaman Cumhuriyet İlkokulu, kent merkezinde hemen Arkeoloji Müzesi'nin yanında ve 1990 yılında tescillenmiş bir yapı 1930'larda inşa edilmiş. Simetrik bir plana sahip, iki kanatlı ve maalesef yapının bir kanadında ağır hasarlar mevcut. Yapının bir katı

çökmüş gibi duruyor. Bir diğer cephesine bakalım yapının diğer cephesi, evet yani bu yapıyı gördüğümde ben de çok üzülmüştüm. Yani Erken Cumhuriyet Dönemi yapısı hem de eğitim ilkokul. Bir başka yapı Antakya bu yapıyı zaten hepimiz biliyorsunuzdur. Hatay Devletin Millet Meclisi binası 1920'lerin 2. yarısında yapılmış Fransız aslında yapısı ve maalesef depremde göçen yapılardan bir tanesi ve bu bölgeyi düşündüğümüzde erken işte bölgede dönemin erken betonarme sistemiyle ilgili inşa edilen yapılarından biri olarak da önemli. Elbette tescilli bir kültür varlığı ama maalesef depremde kaybettiğimiz yapılardan bir tanesi. Yine aynı başlık altında koydum ben bu yapıyı Malatya Tren Garı. Yani Erken Cumhuriyet Dönemi'nin önemli atılımlarından biri demiryolları, demir yolları ağı. Onun bir parçası olarak da elbette istasyon binaları var. Sadece gar binaları değil işte lojman binaları var. Su depoları mesela olabilir, depolar olabilir, depolama hacimleri olabilir. Yani çok aslında farklı tip de yapıları barındırıyor demiryollarının eski yapıları ve bu yapılarda maalesef depremden etkilenmişler. Bu Malatya Garı'ydı, bu da Gölbaşı ilçesi Kahramanmaraş'ın ilçesi dolayısıyla Gölbaşı Tren Garı hizmet yapılarında da, burada çok sayıda hizmet yapısı vardı, depremden etkilenmişler ama Gölbaşı'ndaki yıkımlar çok çok büyüktü Yenikent'te özellikle yani bu yapıya yaklaşık 150 metre uzaklıktaki yeni betonarme yapılar çok kötü durumdaydı. Dolayısıyla bu yapının bu hâlde olması bile açıkçası beni mutlu etmişti. Bu yapı çok çok hasarlı değil. Bu yapıyı da bir endüstri mirasına örnek olması itibariyle sizlerle paylaşıyorum. Kültürel Mirası Koruma Derneğinden bahsetmiştim. Geçen hafta biz Adana'nın ilçelerini dolaştık ve bu yapıda Adana, Ceyhan'da karşımıza çıkan bizim tespit yapmak için seçilen yapılardan bir tanesiydi. 20. yüzyıl başı 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başına tarihlenebilir. Bir çırçır fabrikası dolayısıyla pamuğun işlendiği bir endüstri yapısı ve yine yanlış hatırlamıyorsam 2006 yılında tescil edilmiş bu yapı. Bu yapıda da hasarlar vardı. Yani aslında Adana deprem üssüne uzak gibi algılanıyor ama Adana'da da, Adana'nın ilçelerinde de deprem hasarları maalesef var. Endüstri yapısına örnek, şimdi biraz arkeolojik alanlara, arkeolojik alanlardaki yapılarla da ilgili konuşalım diye ben bu fotoğrafı koydum. Burası da Karatepe-Aslantaş Açık Hava Müzesi UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne çok yakın bir dönemde alındı. Geçen seneydi galiba bu yerleşimin önemi Anadolu coğrafyasında geç Hitit Dönemi'nde kurulan kent devletlerinden birinin uç kalesi olarak çok görkemli işte sur ve sur kapılarıyla dönemin savunma mimarlığının ilk örneklerinden bir tanesi ve bu fotoğrafta aslında ben çatıya odaklanmışım. Çatıyı göstermek istemişim size çünkü bu çatı bizim için özel bir aslında strüktür. Turgut Cansever tarafından tasarlanmış, Nail Çakırhan tarafından uygulanmış koruma çatısı 1960'lı yılların başında inşa edilmiş. Çatı da tabii ki korunması gerekli bir kültür varlığı niteliğinde ve Türkiye'deki brüt beton uygulamalarından bir tanesi. Oradan fotoğraflar sunuyorum size yani bu strüktürde, betonarme strüktürde çok küçük, minör hasarlar vardı. Şeyde öyle arkeolojik alandaki diğer verilerle ilgili de aynı tespitler var. Onlarda herhangi bir hasar gözlemedik. Sadece koruma çatısı değil aynı zamanda kazı evi çok özel bir yapı. Yani dönemin çok ötesinde bir tasarım anlayışını temsil etmesi bakımından kıymetli, korunması gerekli. Bu yapıda da çok 1-2 noktada sadece çatlaklar tespit ettik. Bir başka yine Kültürel Mirası Koruma Derneğinin geçen hafta Adana'da yaptığı tespit çalışmalarında ziyaret ettiğimiz alanlardan biri, arkeolojik alanlardan bir tanesi Adana'ya bağlı Kozan ilçesinde Kozan'a 20-25 km mesafede güneyinde bulunan Anavarza Antik Kenti'ne bakıyoruz. Kentin aslında zafer takına, Anavarza Zafer Takı'na bakıyoruz. Bu yapı M. S. 3. yüzyıla tarihleniyor. O zaman inşa edilmiş ve siz de fotoğrafı görebiliyorsunuz, anlayabiliyorsunuz hâlen restorasyon uygulamaları gerçekleşen bir yapı burası. Fotoğraflarda iyi anlaşılıyor ama son depremde bu yapıda da hasarlar var, çatlaklar var. Özellikle de kemerlerinde ve kemerler çıkıntılar arasındaki duvar bölümlerinde çatlakları gördük biz. Belki uygun mühendislik çözümleriyle bu hasarlar minimize edilebilir diye düşündüm ben yapıyı görürken, yapıya bakarken ve bu yapı benim için özel yapılardan bir tanesi. Çünkü 2004 yılında İTÜ Restorasyon Ana Bilim Dalı bu yapıda belgeleme çalışmaları yürüttü ve ben de o belgeleme çalışmalarında ekip üyesiydim. Dolayısıyla bu

fotoğraflarda 2004 yılından aynı cepheye bakıyoruz bu arada burası güney cephesi oluyor zafer takımın. Bu da 2004 arada 19 yıllık bir zaman var. Dolayısıyla aslında bu 2 fotoğrafı karşılaştırdığımızda bununla ve bunu aynı tarafta bakıyoruz çünkü güney cephesine. Yapıda belki 'anastilosis' yani mevcut çünkü aykırı alanlarda koruma biraz daha farklı bir yaklaşım gerektiriyor sizlerde biliyorsunuz bunu. Bununla ilgili mesela ICOMOS'un tüzükleri var hâlihazırda, Venedik Tüzüğü'nün söyledikleri var arkeolojik alanlardaki uygulamalarla ilgili anastilosisten orada zaten bahsediliyor. Ama burada yapılan sanki bu yapıdaki uygulamalar biraz anastilosis ötesine geçmiş gibi duruyor. Bir başka fotoğraf, bu sefer kuzey cephesine bakıyoruz. 2004 yılında bu hâldeymiş zafer takı, bu da şimdiki hâli güncel durumu. Bu fotoğraflarda da aslında şunu ifade etmek istiyorum. Özellikle son yıllarda Türkiye'de arkeolojik alanlara daha fazla ziyaretçi çekebilmek için amacıyla olduğunu düşünüyorum. İşte bu tür kısmi rekonstrüksiyonlar anastilosis ötesi uygulamalardan bahsediyoruz. Bunların arttığını üzülenek takip ediyoruz. Arkeolojik alanlarda koruma yaklaşımının nasıl olması gerektiği biraz önce ifade ettim. Bununla ilgili uluslararası yazılı metinler, tüzükler var. Dolayısıyla koruma yaklaşımı açısından sorunlu olan bu uygulamaların depremde hasar görmesi sanırım önümüzdeki dönemde birtakım yeni tartışmaları da bence açacak gibi duruyor. Yani bu konuyla ilgili henüz herhangi bir tartışma vesaire olmadı ama olması gerekiyor bence. Şimdi konuşmamı eğer birkaç cümlede toparlayacak olursam, genel bir değerlendirme yaparsak; bir kere depremden çok büyük bir alanın etkilenlediğini söyleyebiliriz. Zaten sizlerle paylaştığım fotoğraflar çok geniş bir coğrafyadan yapıları kapsıyordu. Yapı çeşitliliği yani çok zengin bölgede. Sunumun başında da söyledim yapım periyodu, yapım malzemeleri, teknikleri, işlevleri, ölçeği bütün bunlar değişiyor ve çok çeşitlilik, zenginlik var bölgede. Bununla bağlantılı olarak hasarlarda da çeşitlilik var. Hasar mekanizmaları ve nedenleriyle ilgili çok fazla konuşmadık ama bazı tipik hasarlar var alanda sivil mimarlık örneklerinde veya anıtsal yapılarda geçmişte gerçekleştirilen müdahalelerle ilgili çok konuşmadık. Birkaç örnek gösterdim, ama bazı uygulamalarda sanki sorunlar var gibi gözüküyor. Dolayısıyla önümüzdeki dönemlerde özellikle uygulamaların bir şekilde daha efektif bir şekilde denetlenmesi önemli bir konu. Yapıları daha iyi anlamak, daha iyi gözlemlemek yapım tekniklerine, malzemelerine hâkim olmak çok önemli bir konu. Son 2 ayda gelinen nokta, süreçle ilgili aslında fotoğraflar, önceki fotoğraflar, sonraki fotoğraflar, deprem hemen sonrası, depremden 2 ay sonraki fotoğraflar sanırım kaba bir bilgi vermiştir diye düşünüyorum. Gelinen noktanın, sürecin ne olduğunu takip edebiliyoruz. Bir de tartışılması gereken konular demişim. Yani mesela arkeolojik alanlarda yürütülen çalışmalar son dönemde tartışılması gerekiyor. Sadece koruma yaklaşımı açısından değil de deprem konusu da burada önemli bir konuymuş onu anladık hasarlardan. Sonra kırsal mimari miras kerpiç yapılar dedik. Yani çok bilgi eksikimiz var bu konuda dolayısıyla o eksikliği bir şekilde mutlaka kısa süreler içerisinde tamamlamamız gerekiyormuş gibi duruyor. Evet sanırım benim sizlere aktarabileceklerim bu kadar. Sunumumu o zaman burada noktalıyorum. Tekrar sizlere teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için. Işık Üniversitesine de teşekkür ediyorum beni davet ettiğiniz için.

Nuran Zeren Gülersoy: Çok teşekkürler sevgili Umut Almaç. Ben 3 sunumu da izleme şansına sahip olmuştum. Üçü de birbirinden gerçekten daha farklı yaklaşımlarla, daha farklı konuları ele alıyordu. Çok çok teşekkürler. Kırsal mimariden kerpiç mimariden, anıtsal yapılardan, sivil mimarlık örneklerinden, Erken Cumhuriyet Dönemi'nden ve en son da arkeolojik alanlardan örneklerle kafamızda çok ciddi sorular uyandı. Bildiğimiz bugüne kadar alıştığımız yöntemlerin dışında gerçekten yeni yaklaşımlar düşünmemiz lazım. Nasıl korunacak sorusuna da, hangi yöntemlerle korunacak sorusuna da, yasal çerçeveye de, sürece de ve hepsinden önemlisi belki kaynağa da yeni yaklaşımlar bulmamız gerekecek. Çok teşekkür ediyorum ben tekrar ve izleyicilerimize dönüyorum. Muhtemelen sorular olacaktır. Tabii izleyicilerimize de katılımları için çok teşekkür ederek evet buyurun, evet sevgili Eva, Eva Hocam buyurun,

Evangelia Şarlak: Son derece teşekkür ediyorum Hocam çok çok teşekkür ediyorum. Öncelikle sevgili değerli Umut'u izleme olanağını bize verdiğiniz için ayrıca tabii ki Umut'a da çok teşekkür ediyorum.

Umut Almaç: Ben teşekkür ediyorum.

Evangelia Şarlak: Her zaman söylüyorum Umurlar çoğalmalı, Emreler çoğalmalı. Kültürel mirasta da onlarla birlikte olduğum içinde benim için gerçekten çok büyük bir onur. Maalesef ben Adana'dan bir gün önce dönmek zorunda kaldım. Fakat görüyorum ki çok çok üzülenek en son Anavarza'yı gördüğümde maalesef 2004'teki resimler gibi hatırlıyorum, fotoğrafları gibi hatırlıyorum ama iyiki görmemişim diyecektim ama fotoğraflar gerçeği bize gösteriyor. Çok üzülenüyorum ki ne yazık ki burada Antakya'daki politik yani siyasi söylemlerin bir çıktısını, bir manifestosunu görüyoruz. Burayı cazibe merkezi hâline getireceğiz, burayı ihya edeceğiz gibi siyasilerin söylediği söylemler buraya da maalesef hücum etmiş ve çok üzüldüğümü ifade etmek istiyorum. Keşke gerçekten kalabilseydim ve görebilseydim ama yine de son derece mutluyum ki fotoğraflarından paylaştın. Çok teşekkürler tekrar. Sağ olun.

Nuran Zeren Gülersoy: Evet biz de çok teşekkür ederiz. Başka soru var mı ya da değerlendirme, yorum? Evet gerçekten depremden etkilenen yapı çeşitliliği çok etkileyici. Hasar durumları geçmişte yapılan müdahalelerin, restorasyonların sonucunu görmekte belki de çok hayal edemediğimiz bir durumdu. Tartışılması gereken çok nokta var bundan sonra. Ben tekrar çok teşekkür ediyorum. Bu yoğunluk içinde zaman bulup bize bu sunumu yaptığın için sevgili Umut. Başka soru yok galiba herkesin nutku tutuldu muhtemelen.

Volkan Günay: Güzel bir sunumdu. Çok teşekkürler.

Umut Almaç: Ben teşekkür ediyorum hepinize.

Nuran Zeren Gülersoy: Evet ben teşekkür ediyorum ve gelecek hafta yapacağımız seminerle ilgili kısa bir bilgi vermek istiyorum. Biliyorsunuz bugünkü 9. seminerimizdi. Gelecek haftada 24 Nisan'da da 10. seminerimizi sunacağız sizlere. Genelde bu seminerlerde farklı ölçeklerden, farklı boyutlardan konuşmaya çalışıyoruz kent ölçeğinden bina ölçeğine kadar. Gelecek haftada konuşumuz Doç. Dr. Bilge Özdamar. Ankara Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesinde Öğretim Üyesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümünde görev yapıyor. Bu defa da yapıların içine, iç mimarlık ölçeğine ait bir sunum olacak. "Güvenli İç Mekan Yaklaşımı ve Tasarım Yönetimi" Doç. Dr. Bilge Özdamar'ın sunumu. Gelecek hafta Bilge Hoca'mızın sunumunda buluşmak üzere hepinize katıldığınız için tekrar teşekkür eder, iyi akşamlar dilerim.

*** Video burada sona eriyor. ***